

Sekce sociologie náboženství a její semináře v roce 2010

Seminář *Náboženství ve veřejném prostoru – podoby reprezentací religiozity* Olomouc, 5. 5. 2010

Seminář *Contemporary Religion in Plurality of Perspectives* Brno, 17. 12. 2010

V čísle 2 *Sociologického časopisu / CSR* minulého roku (2010, 46 (2): 343n) informoval Dušan Lužný o vzniku Sekce sociologie náboženství v rámci Masarykovy české sociologické společnosti (při Akademii věd České republiky) a pořádání jejího prvního semináře. Následující zpráva je dokladem, že původní záměr zvýznamnit téma náboženství v české sociologické obci i institucionálními prostředky se prozatím daří. V roce 2010 se Sekci podařilo uspořádat dvě setkání, jejichž cílem bylo dát o sobě nejen vědět, ale otevřít se co nejširšímu publiku jak z řad badatelů, tak i laiků, a to včetně zahraničí.

První konference se konala v Olomouci. Tuto konferenci spolu se Sekcí sociologie náboženství pořádal Kabinet interkulturních studií FF UP. Proběhla 5. 5. v Olomouci na Katedře sociologie a andragogiky a role hlavního organizátora se zhostil Daniel Topinka. Jejím tématem bylo *Náboženství ve veřejném prostoru – podoby reprezentací religiozity*. Na konferenci vystoupilo celkem čtrnáct přednášejících.

Konferenční příspěvky zahájila Andrea Preissová Krejčí (FF UP, Olomouc), která vystoupila s příspěvkem „Infámie za hřbitovní zdi“. Představila problematiku infámie a její spojitost s náboženskými představami, dobrými mravy a morálkou. Svou pozornost zaměřila na prostor hřbitova jako veřejného místa, kde se odráží stratifikace společnosti, od společenského postavení po propad sociálním sítím. Obdobné problematice se věnovala i Šárka Syslová (FSS MU, Brno) svým příspěvkem „Odpocívej v pokoji, vztah Čechů k zemřelým a vizualita

hřbitovů“. Příspěvek sledoval vliv sekularizace na vztah české společnosti ke smrti a k zemřelým a zabýval se tím, jak se tento vztah projevuje ve fyzické podobě hřbitovů. Následoval příspěvek „Postoje česko-bratrských evangelíků k vybraným otázkám partnerského a rodinného života“ Dana Ryšavého (FF UP, Olomouc), ve kterém se věnoval zejména problematice sociologie rodiny, tzn. kladl otázku po podobách postojů k partnerskému a rodinnému životu těch náboženských skupin, které jsou poměrně málo početné na to, aby se objevily jako zvláštní kategorie ve velkých dotazovacích šetřeních (typu ISSP, EVS atp.), a příliš početné na to, aby se jimi zabývaly kvalitativní případové studie. Poslední slovo prvního bloku patřilo Danielovi Topinkovi (FF UP, Olomouc), který v příspěvku „Způsoby etablování muslimských organizací ve veřejném prostoru“ analyzoval pokusy o prosazování se muslimů na veřejnosti a představil tři klíčové momenty deprivatizačních pokusů: výstavbu mešit, žádost o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv a nošení náboženských symbolů na veřejnosti.

Druhý blok zahájil Dušan Lužný (FF ZČU, Plzeň a FF MU, Brno) a Šárka Vondráčková (FF MU, Brno) příspěvkem „Náboženství na první straně“. Ve svém vystoupení poukázali na sociální významnost tématu náboženství ve veřejném prostoru. Zaměřili se na obsahovou analýzu titulních (prvních) stran dvou nejprodávanějších a nejvlivnějších deníků MF Dnes a Právo. Následně Jakub Havlíček (FF MU, Brno) ve své prezentaci „Pojem ‚náboženství‘ v japonském kontextu pohledem religionistiky“ vystoupil s tezí, že pojem náboženství je pevně spojen s dějinami euroamerické společnosti, založené na antických a židovsko-křesťanských kořenech a ovlivněné osvícenskou tradicí. Teoretickým příspěvkem pokračoval i Roman Vido (FSS MU, Brno). V prezentaci „Problém klíčových analytických kategorií používaných v sociologii náboženství“ obrátil svou pozornost

k problematice spojené s definováním důležitých kategorií používaných v (moderní) sociologii náboženství. Zejména se věnoval dvěma dichotomickým dvojicím „náboženské-sekulární“ a „soukromé/veřejné“. Ve svém příspěvku vybědlnul k explicitní reflexi hlavních analytických nástrojů, jichž je užíváno při sociologickém výzkumu náboženství.

Třetí blok zahájil Jiří Horák (FF UP, Olomouc), a to příspěvkem „Dechristianizace české společnosti“. Stěžejní pozornost věnoval příčinám sekularizace české společnosti, konkrétně podobám sekularizace v rámci českého národního obrození. Jiří Horák se pokoušel doložit, že podoba sekularizace během národního obrození vedla k odmítnutí katolické identity v Čechách. Na Moravě tomu bylo údajně naopak a katolicismus se zde stal součástí zemské identity, což v důsledku vedlo k oslabení sekularizace. Jan Kalenda (FF UP, Olomouc) prezentoval příspěvek nazvaný „Podíl náboženství na vzniku protomoderních demokracií“, ve kterém se zabíral vztahem mezi náboženstvím a protomoderními demokratickými režimy. Za tímto účelem analyzoval teorii amerického sociologa Philipa S. Gorskiho, konceptualizujícího roli protestantismu, zvláště pak kalvínství, ve formování evropských státních aparátů a zaměřil se na efekty působení celé dynamiky a i na kritickou reflexi konceptu. František Černín ve vystoupení „Možnosti přístupu k náboženství ve veřejném prostoru“ sledoval různost přístupů v sociologii náboženství i produkci množství konceptů. Některé z nich prezentující rozpracoval ve snaze vytvořit takový aparát, který by mohl sloužit ke zkoumání náboženství jako určitého způsobu vnímání reality při střetu s ostatními typy vnímání reality.

Poslední blok zahájil Martin Soukup (FF UK) příspěvkem „Proměny náboženství na Papui-Nové Guineji“. Ve svém vystoupení se zaměřoval na proměny původních náboženství v kontextu akulturačních procesů v Melanésii. Pozornost věnoval ze-

jména vzájemným vztahům mezi původními náboženstvími a křesťanstvím. Ilustroval prolínání a proměny původních náboženských představ pod vlivem křesťanství, které je dlouhodobě dominantním náboženstvím na Papui-Nové Guineji. Petra Závorková (FSS MU, Brno) dále představila výsledky svého výzkumu v prostředí hospice pod názvem „Prezentace religiozity v prostoru Domu léčby bolesti s hospicem v Rajhradě“. Na sesbíraných datech prezentovala, jaké jsou podoby religiozity v tomto hospicu, který patří do nepříliš početné skupiny podobných míst pro umírající fungujících na území ČR. Poslední příspěvek – „Když konfese je víc než vědění: aneb jak lze vypovídat o náboženstvích v církevních školách v ČR“ – přednesl Jan Váně (FF ZČU, Plzeň). Jednalo se o případovou studii věnovanou výuce religionistiky ve vybrané organizaci. Věnoval se střední škole, jejímž zřizovatelem je katolická církev, a na základě kvalitativního výzkumu porovnával aktuální osnovy a obsah předmětu religionistika s původními záměry zřizovatele. Součástí konferenčních příspěvků byly i následné rozpravy, které v sobě v nejednom případě nepostrádaly zápal a spor o věc.

Druhé badatelské setkání, které uspořádala Sekce sociologie náboženství v roce 2010, se konalo v prosinci v Brně a hlavní organizační zátěž ležela na Romanu Vido-vi. Jednalo se celkově o třetí seminář pořádaný Sekcí. Vlastní setkání proběhlo 17. 12. 2010 v Brně na Fakultě sociálních studií MU. Na rozdíl od předchozích dvou setkání se nejednalo o samostatnou akci, neboť se seminář odehrál v rámci mezinárodní konference *Twenty Years After: Secularization and Desecularization in Central and Eastern Europe* pořádané International Study of Religion in Central and Eastern Europe Association ve formě jedné z jejích sekcí. To, že se mohlo badatelské setkání Sekce konat v rámci mezinárodní konference, bylo dáno i vstřícností ze strany spoluorganizátorů (Česká společnost pro studium religionistiky, Ústav religionistiky FF MU, Brno;

Katedra sociologie, FSS MU, Brno), kteří toto začlenění umožnili.

Název semináře zněl *Contemporary Religion in Plurality of Perspectives* a jeho cílem bylo reflektovat teoretické, konceptuální a metodologické otázky sociologického studia náboženství. Moderování panelu se ujal Jan Váně. Jeden z motivů pro zařazení semináře Sekce Sociologie náboženství do programu mezinárodní konference představovala snaha dát kolegům a kolegyním ze zahraničí příležitost udělat si představu o stavu a podobě bádání na poli sociologie náboženství v českém akademickém prostředí.

Během semináře prezentovali tři referující. Jako první vystoupil Milan Fujda (FF MU, Brno) s příspěvkem „How Does the Concept ‚Religion‘ Prevent Understanding of Religion?“ Přednášející ve svém vystoupení zpochybnil pojem „náboženství“ jakožto analytický koncept užitečný pro sociálněvědní studium současných sociálních a kulturních fenoménů. Druhým přednášejícím byl Roman Vido (FSS MU, Brno) s prezentací „Towards a Concept of ‚Secular‘ in Sociology of Religion“. Roman Vido přiblížil západní genealogii konceptu „sekulárního“ a jeho povahu coby komplementárního pojmu k pojmu „náboženský“. Dále se zabíral jeho různorodými obsahy v podmínkách současného globalizovaného světa. Posledním referujícím byla Petra Závorková (FSS MU, Brno), která se ve svém příspěvku věnovala některým důležitým konceptům, jež by mohly být vhodnými nástroji při empirickém výzkumu generačního přenosu religiozity.

Bylo povzbuzující vidět zájem o přednesené příspěvky ze strany zahraničních badatelů, například profesorky Moniky Wohrab-Sahra (Universität Leipzig), která byla nejaktivnějším diskutujícím a polemikem v tomto panelu. Zdá se, že začleňování seminářů Sekce sociologie náboženství do mezinárodních konferencí se jeví jako nakročení správným směrem, především ale jako věc opakovaně realizovatelná.

Kromě prezentací na samotném semináři účastníci a účastnice brněnského setkání také diskutovali o dalším směřování české sociologie náboženství. V rámci toho byl stanoven i termín a místo dalšího badatelského setkání Sekce. Další konference je naplánována na 31. 3. a 1. 4. do Plzně. Téma pro plzeňské setkání bude *Sociologie náboženství v datech*. Prostor je otevřen všem zájemcům.

Jan Váně

Webové stránky:

<http://www.phil.muni.cz/relig/isorecea2010>

Konference *Non-Human in Anthropology* Praha, 4.–5. 12. 2010

Mezinárodní konference o „ne-lidských“ aktérech v sociálním prostoru s názvem *Non-Human in Anthropology* se konala za mrazivého prosincového víkendu v areálu Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy (FHS UK) v Jinonicích. Poznamenejme hned na úvod, že organizátorský tým Petra Gibase, Karolíny Pauknerové a Marca Stelly odvedl obdivuhodnou práci, zpestřením byla vtipná vizuální prezentace konference. Cílem této zprávy je stručně prezentovat její tematické okruhy, některé výrazné příspěvky a zhodnotit její přínos. Záměrem organizátorů bylo představit empirické a teoretické příspěvky pojednávající vztahy mezi lidskými (human) a ne-lidskými (non-human) aktéry, jejich snahou bylo nastolit téma ne-lidského jako svébytného objektu výzkumného zájmu. Studium role věcí, zvířat či prostorů v našich životech není z tohoto pohledu pouhým vedlejším produktem badání v oblasti mezilidských vztahů – naopak je jim přisuzována podstatná role.

Na konferenci odeznělo na třicet příspěvků. Výběrem z nich se snažíme čtenáři zprostředkovat pestrost konferenčního programu. Ten byl v obou dnech otevřen vystoupením jednoho z pozvaných zahranič-